

Odjeljenje za savjetodavno -terapeutski rad
mr.sci. **AZRA LATIĆ**, dipl. socijalni radnik, supervizor u soc. radu, porodični psihoterapeut

Nasilje u porodici

Nasilje u porodici je skup ponašanja čiji je cilj kontrola nad drugim osobama upotrebom sile, zastrašivanjem i manipuliranjem. Najčešći oblici nasilja u porodici su fizičko, emocionalno, seksualno zlostavljanje zatim materijalno ili radno iskorištavanje. Žrtve nasilja u porodici su žene, djeca i stare, fizički slabije osobe, a najčešće i najskrivenije je nasilje muškarca nad ženom koje je oblikovano različitim stepenom moći među spolovima. U tradicionalnim društvima žene, žrtve nasilja najčešće su ekonomski ovisne osobe. Međutim nije isključeno da žene mogu biti žrtve nasilja čak i u situacijama kada u porodici imaju ulogu glavne hraniteljice. Stoga se postavlja pitanje koji su razlozi za vijekovno ugnjetavanje i obespravljenošću žena kako na nivou porodičnog, tako i društvenog sistema? Da li su uvjerenja pojedinca učvršćena religijskim poimanjem muško-ženskih odnosa dovela ženu u neravnotežan i podređen položaj ili je to činjenica da su se sociologijom i pitanjima položaja žene bavili upravo muškarci.

Poznato je da vjerovanja utječu na odnos roditelja i djece, njihova međusobna očekivanja, odgojne modele i uspostavu porodičnih pravila koja se transgeneracijski prenose. Naslijeđeno iskustvo patrijarhalne moći podržava dominaciju muškarca obezbjeđujući privilegiran položaj u odnosu na ženu, naročito u porodičnom okruženju. Ovakvi obrasci ponašanja unutar porodice u međuzavisnom su odnosu sa razvojem kulture društvenog sistema u cijelosti.

Kultura jednog društvenog sistema ima značenje cjeline, svega što je jedna sredina tokom svog postojanja odnjegovala kao svoj duhovni svijet, uključujući mišljenje, ponašanje i vjerovanja u kontekstu prošlog vremena, sadašnjosti i projekcijom budućnosti. Prema Sherry B. Ortner (2002) kulturom, kao sredstvom pomoću kojeg čovječanstvo kontrolira i regulira prirodu, definirana je potlačenost i obezvrijeđenost žene, dok je spolnost biološko svojstvo čovjeka što podrazumijeva anatomske i fiziološke razlike između žene i muškarca koje su u funkciji njihovih reproduktivnih uloga. Pojam roda odnosi se na pridavanje određenih kulturnih svojstava ponašanju žena i muškaraca. Stoga položaj žene ne treba dovoditi u vezu sa biologijom jer biologija ne određuje društveni status žene.

Društvo je patrijarhalno i njime dominiraju i upravljaju muškarci, a porodica u savremenim društvima je ključna institucija u kojoj se žene tlače. Iako je u tradicionalnim porodičnim sistemima spolna podjela rada tretirana kao prirodna i podrazumijevajuća Ann Oakley (2002) ne prihvata da postoji bilo kakva prirodna i neizbježna podjela rada na temelju spola.

Nasilje u porodici se predugo tretiralo kao privatnost koja treba ostati unutar porodice što je dovelo do epidemije problema koja je rezultirala zdravstvenim, socijalnim i privrednim posljedicama. Tek nedavno nasilje u porodici dobilo je karakter društvenog problema. Ideja o sprječavanju nasilja pojavila se tek u drugoj polovini 20. stoljeća što koincidira sa pojavom feminističkih pokreta u svijetu. Sedamdesetih godina, pod utjecajem feminističkog pokreta, provedena su istraživanja koja su rezultirala egzaktnim pokazateljima o obimu nasilja nad ženama. Također, rezultati istraživanja provedeni u posljednjih 40 godina ukazuju na to da osoba može biti izložena nasilju tokom cijelog života jer je nasilje u porodici začarani krug iz kojeg je veoma teško izaći.

Žrtve nasilja karakterizira pasivno ponašanje, socijalna izoliranost, nespremnost za prijavljivanje nasilja, postojanje mitova o nasilničkim odnosima, tradicionalni stavovi o podjeli spolnih uloga u porodici, vjerovanje u mogućnost kontrole ponašanja nasilnika. Najčešće posljedice po mentalno zdravlje žrtava nasilja, prema Ajduković (2004) su nisko samopoštovanje, tjeskoba, suicidalnost, ovisnost, disfunkcionalnost partnerskih odnosa, niska profesionalna funkcionalnost i sl.

Nasilnici su najčešće osobe koje su i same u doba djetinjstva bile žrtve zlostavljanja ili su bili svjedocima zlostavljanja drugih članova porodice pa je nasilje usvojeno kao poznati obrazac ponašanja. Predrasuda je da su nasilnici neobrazovane osobe jer su u porodicama intelektualaca također prisutni nasilnički oblici ponašanja. Nasilnici se najčešće različito ponašaju u vlastitoj porodici i u odnosu sa prijateljima i poznanicima. Često je nasilnik duhovita osoba koja izražava spremnost za pomoć prijateljima i stoga je prihvaćena u društvu. Baš zbog toga je teško prepoznati prisustvo nasilja u porodici sve dok žrtva ne potraži pomoć. Nasilnici za žrtve biraju slabije osobe koje nemaju sposobnosti da pruže otpor. Prijatelji i članovi šire porodice katkad mogu primijetiti tragove ogrebotina ili ozbiljnih povreda, dok žrtve nastoje pronaći opravdanje negirajući nasilničko ponašanje partnera. Ove specifičnosti doprinose činjenici da žene rijetko podižu tužbu protiv počinioca što nasilnika ostavlja u uvjerenju da ne čini ništa nedozvoljeno te pojačava intenzitet njegovih nasilničkih ispada.

Nasilje u porodici najčešće počinje konfliktom, uvredama, bacanjem i razbijanjem predmeta, prijetnjama i fizičkim napadom na žrtvu. Nakon agresivnih ispada nasilnik pokušava opravdati svoje ponašanje dajući obećanje da se ono neće ponoviti. U narednoj fazi u partnerskom odnosu raste napetost, nasilnik pojačava kontrolu nad žrtvom, a žrtva se povlači.

U postratnoj Bosni i Hercegovini suočenoj sa nizom ekonomskih, socijalnih, političkih i drugih neriješenih pitanja može se uočiti jasna povezanost između nasilja u porodici i obima nasilja u društvu. Ratovi predstavljaju nasilje širokih razmjera koje karakteriše promjena sistema vrijednosti pojedinca i društva u cijelosti. U posljednjih 15 godina u BiH, pod utjecajem organizacija finansiranih od stranih donatora, otpočela je borba protiv nasilja u porodici. Kao rezultat tog procesa usvojen je niz dokumenata, deklaracija, konvencija i zakona o ravnopravnosti spolova i zaštiti od nasilja. U Ustav BiH integrirana je Deklaracija o ljudskim pravima, a u Federaciji BiH je donesen Zakon o zaštiti od nasilja u porodici. Međutim, i pored postojanja važećih zakona koji tretiraju ovu oblast poražavajuća je činjenica da se zakoni samo djelimično provode.

Za ozbiljno tretiranje problema nasilja u porodici neophodna je: izrada strateških smjernica za sistemsko djelovanje u borbi protiv nasilja u porodici; razvijanje preventivnih programa; razvijanje novih programa za tretman žrtava i počinitelja nasilja u porodici; međusobna saradnja profesionalaca iz zdravstvenih i obrazovnih institucija, policije i medija te nevladinog sektora; senzibiliziranje javnosti za prepoznavanje različitih oblika nasilja; poznavanje zakonske regulative; senzibiliziranje profesionalaca u sistemima koji na bilo koji način tretiraju problem nasilja u porodici u cilju promjene načina razumijevanja i pristupa u rješavanju ovog problema.

Velika odgovornost je na profesionalcima koji se bave pomažućim poslovima i koji trebaju biti pokretači promjena načina razumijevanja položaja žene u našem društvu i problema nasilja nad ženom, te njegovog rješavanja. Na ovaj način nasilje u porodici više ne bi bio problem za koji je „odgovoran neko drugi“ nego problem kojeg je potrebno razumjeti i

rješavati u skladu sa ovlaštenjima koje proizilaze iz profesionalne uloge i moralne obaveze svakog pojedinca.

LITERATURA

1. Ajduković, D. (2003) **Socijalna rekonstrukcija zajednice**, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb
2. Anderson, T. (1990) **Praktične smjernice**, Banja Luka.
3. Haralambos, M. i Holborne, M. (2002.) **Sociologija**, Teme i perspektive, Zagreb
4. Hessle, S. (2002) **Od individue do interakcije**, Filozofski fakultet, Banja Luka.
5. Krstić, D. (1996) **Psihološki rečnik**, Savremena administracija, Beograd.
6. Miković, M. (2007) **Socijalni rad i mentalno zdravlje**, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
7. Oakley, A. (1972) **Sex Gender and Society**, London, Temple Smith.
8. Ortner, Sherry B. (1984) **Theory in Anthropology since the Sixties**, New Jersey.
9. Parlament Federacije BiH (2005) **Porodični zakon Federacije BiH** („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/05).
10. Parlament Federacije BiH (2005) **Zakona o zaštiti od nasilja u porodici** (Sl. Novine FBiH br.22/05).
11. Payne, M. (2001) **Savremena teorija socijalnog rada**, Filozofski fakultet, Banja Luka.
12. Skupština Kantona Sarajevo (2002) **Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom Kantona Sarajevo** (Službene novine Kantona Sarajevo, br. 16/02).
13. Watzlawick, P., Weakland, J. i Fisch, R.(2003) **Na drugi način**, Algoritam, Zagreb.